

8.ÜNİTE

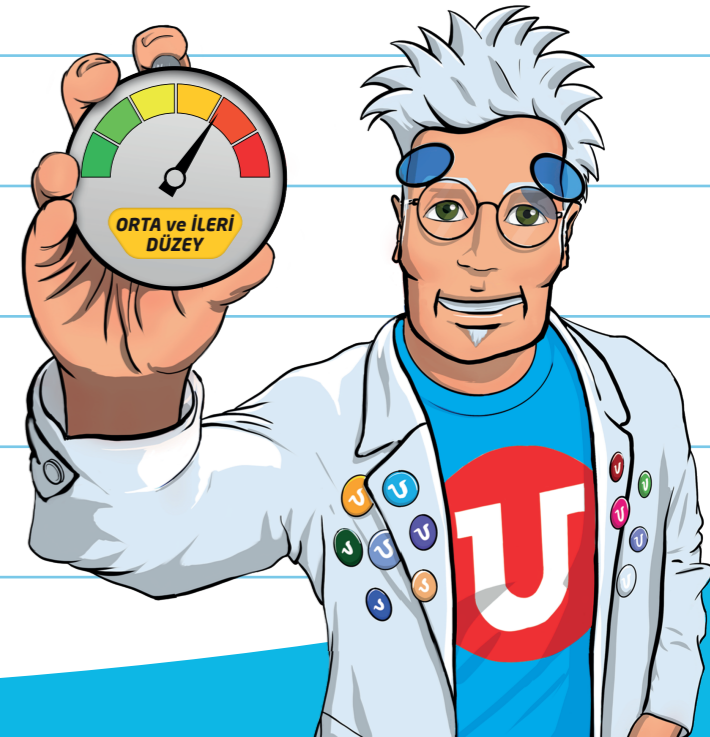
U

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Cümlelerin Öğeleri

FATMA GÜL ÖRS

CÜMLENİN ÖGELERİ

- Cümlenin temel ögesi yüklem ve öznedir.
- Ögeler bulunurken tüm sorular yükleme sorulur.
- Cümle ögelerine ayrılırken birleşik fiil, deyim, tamlama gibi kelime grupları bölünmez; bütün olarak alınır.

YÜKLEM:

→ Yargı bildiren ögedir. Kurallı cümlelerde cümlenin sonunda bulunur.

Örnek:

→ Olayı duyunca küplere bindi.

→ Gitmeden önce bana telefon etti.

Örnekler:

- Biraz önce gelen çocuk kapıcının kızıydı.
- O eskiden yaramaz bir çocuktü.
- Kaside, divan şiirinin nazım şekillerinden biridir.
- Sonbaharın kışa döndüğü, esintili, az güneşli bir gündü.
- Bugün biraz hasta gibisin.

ÖZNE:

- “olan NE, KİM?” soruları özneyi buldurur. Özne, sorularda “eylemi gerçekleştiren” ifadesiyle de belirtilebilir.

Örnek:

- Öğretmen soruyu bana sordu.
- Kanadı kırılan kuş, bahçenin bir kenarında bekliyordu.
- Sana bu kitabı iki günlüğüne verebilirim.

★ **UYARI**: Özne ile nesneyi karıştırmamak için cümlede öncelikle ve mutlaka özne bulunmalıdır.

Örnek:

→ Evi satmış.

→ Evi çok güzeldi.

★ **UYARI**: Kimi cümlelerin öznesi yoktur. (Geçişsizken edilgen duruma getirilen yüklemi olan cümleler)

Örnek:

→ Kasabaya bu yoldan gidilmez.

★ **UYARI : Örtülü özne:** Yüklemde bildirilen işin öznedeki değil zarf tümleci içinde belirtilmesidir. Yüklemi edilgen fiil olan cümlelerde görülen bu yapıda özne gerçek değil sözde öznedir.

Örnek:

- Sınav, üniversite yetkilileri tarafından yapılıyor.
- Bina güvenlik görevlilerince korunuyor.

YARDIMCI ÖGELER:

NESNE:

- Cümlede yüklemde bildirilen durumdan etkilenen ögedir. Sorularda "eylemden etkilenen" ifadesiyle de belirtilebilir.

Belirtisiz nesne:

→ “NE, KİM?” soruları belirtisiz nesneyi buldurur.

Örnek:

→ Annesi için çiçek topladı.

→ Öğretmenimiz bize yeri geldikçe güzel şiirler okurdu.

Belirtili nesne:

→ “NEYİ, KİMİ, NEREYİ?” soruları belirtili nesneyi(-i durum eki soruda da yanıtta da olacak) buldurur.

Örnek:

→ Elindeki çiçekleri annesine verdi.

→ Romanda yazar, olayları, kişiliğini gizlemeden, kendi yorumuyla anlatmıştır.

NESNE:

- “NEYE, KİME, NEYDE, KİMDE, NEYDEN, KİMDEN, NEREYE, NEREDE, NEREDEN?” soruları dolaylı tümleci (-e, -de, -den durum eki soruda da yanıtta da olacak)

Örnek:

- Elindeki kitap ve defterleri bana verdi.
- Bizim evin karşısındaki iki katlı ahşap binanın birinci katında yangın çıktı.

ZARF TÜMLECİ:

- “NASIL, NİÇİN, NEDEN, NİYE, NE ZAMAN, NE KADAR, HANGİ KOŞULDA” sorularının yanıtı zarf tümlecini buldurur.
- Sorularda “Hangisinde eylemi durum, zaman, sebep vb. yönünden tamamlanmış sözcük kullanılmıştır?” benzeri ifadeler de zarf tümlecini buldurmak için kullanılabilir.

Örnekler:

- Hava kararmadan köye inmeliyiz.
- Dosta düşmana muhtaç olmadan yaşamalıyız.
- Bu araştırmayı arkadaşlarıyla yapmış.
- Yemekleri sizin için hazırladım.

YAYINLARI

★ **UYARI**: Dolaylı tümleş ile yer-yön zarfı birbirine karıştırılmamalıdır.

Örnek:

→ Az önce içeri girdi.

→ Az önce içeriye girdi.

★ **SORU TARZI**: Aşağıdaki cümlelerin hangisinde soru "özneyi/ nesneyi vb. buldurmaya yöneliktir?"

★ **AÇIKLAMA** : Soru anlamı soru ekiyle sağlanmışsa bu ek hangi ögenin yanındaysa soru o ögeyi buldurmaya yöneliktir.

Örnek:

- Alper bugün İzmir'e gidecek mi?
- Alper bugün İzmir'e mi gidecek?
- Bugün İzmir'e Alper mi gidecek?

★ **AÇIKLAMA** : Soru anlamı -mi soru ekiyle sağlanmışsa soru sözcüğünün yanıtı hangi ögeyse soru sözcüğü bu ögeyi buldurmaya yöneliktir.

Örnek:

→ Beni kim aradı?

→ Toplantınız nasıl geçti?

→ Dersler ne zaman başlıyor.

★ **NOT**: Açıklamalı öge, herhangi bir ögenin ara sözle açıklanmasıdır.

Örnek:

- Bu romanı, Oğuz Atay'ın Tehlikeli Oyunları'nı, bir çırpıda okudum.
- Ahmet amca, mahallemizin eski muhtarı, geçen gün rahmetli oldu.
- Fethiye'ye, çocukluğumun geçtiği o güzel beldeye, geçen yıl tekrar gittim.

Karışık Örnekler:

- Bunca yılın ardından sokak satıcılarının seslerini hâlâ özleyorum.
- Dinleme becerisinin geliştirilmesi için etkinlik önemli bir unsurdur.
- Işığın Anadolu'ya dokunduğu yerde ilk karşılaşacağınız, Harranlı çocukların yüzleridir.

Karışık Örnekler:

- *Gözlerimi açtığımda saatim ve bozuk paralarım, baş ucumdaki komodinin üzerinde garip bir ölü doğa resmi gibi duruyordu.”*
- *Arkeologlar yeni kalıntılar ortaya çıkarmak ve daha fazla bilgi elde etmek için teknolojik gelişmelerden yararlanıyorlar.*
- *Türkiye'nin ulu dağlarını, ıssız koylarını, göç dışında kimsenin ayak basmadığı sarp geçitlerini anlatan renkler; en az kendileri kadar etkileyici motif ve desenlerde yer yer boy gösteriyor.*

